

УДК 7.036

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/52-1-7>**Ярина АНДРЕЄВА,**

orcid.org/0000-0002-9471-4228

аспірант кафедри дизайну та основ архітектури
Національного університету «Львівська політехніка»
(Львів, Україна) 1010bios1989@gmail.com**СТИЛЬОВІ НАПРЯМКИ ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ
XX СТОЛІТТЯ: МОДЕРНІЗМ ТА АВАНГАРДИЗМ**

У статті визначено, що перша третина XIX ст. в українському дизайні характеризується поступовим переходом від традиціоналізму до новаторства, впровадження прогресивних ідей у роботах графічних дизайнерів, протилежних до традиційного світогляду у мистецтві, оновленні традицій. У статті конкретизуються передумови формування філософії модернізму як стилю художнього світосприйняття на початку XX ст., що супроводжувався докорінною зміною світоглядних позицій в напрямку побудови неklasичної парадигми. Встановлено, що в Україні графічний дизайн формувалася завдяки розвитку інженерно-технічного середовища промислових регіонів Сходу та опануванню національних традицій декоративно-ужиткового мистецтва Заходу України. Основою моделі українського графічного дизайну є «перманентне перехрещення» глибинних цінностей української культури в поєднанні з цінностями та новими тенденціями інших культур, зокрема західноєвропейської. У формотворенні стилю модернізму українські митці переймали загальні тенденції європейських процесів, доповнюючи їх глибинними українськими традиціями. Визначено, що характерними рисами модернізму є: 1) художня естетизація дизайнерського середовища, акцент на його соціоантуражах та намагання дизайнерів виокремити соціо-онтологічні абрисы в соціумі та в побутовій повсякденності; 2) стилістика та художньо-естетичні матриці модерну. На основі аналізу ознак модернізму та авангардизму виявлено їх основні відмінності. Здійснено класифікацію стильових напрямків графічного дизайну першої третини XX століття, серед яких виділено ар деко як підтечу абстракціонізму та пануючий стиль першої третини XX століття на території України. Виявлено відмінності українського ар деко від європейського ар деко. Проведено аналіз зразків графіки українського ар деко. Виявлено, що для ар деко 1920-х років характерні елементи модерну (монументальність, декоративність, обмежена характерна гама), тоді як для ар деко 1930-х років – елементи футуризму (елементи етноорнаментики, асиметрія, динаміка, обмежена кольорова гамма).

Ключові слова: історизм, новаторство, модернізм, авангардизм, абстракціонізм, ар деко.

Yaryna ANDRIEIEVA,

orcid.org/0000-0002-9471-4228

Graduate Student at the Department of Design and Fundamentals of Architecture
Lviv Polytechnic National University
(Lviv, Ukraine) 1010bios1989@gmail.com**STYLE DIRECTIONS OF GRAPHIC DESIGN OF THE FIRST THIRD
OF THE XX CENTURY: MODERNISM AND AVANGARDISM**

The article states that the first third of the XIX century in Ukrainian design is characterized by a gradual transition from traditionalism to innovation, the introduction of progressive ideas in the works of graphic designers, contrary to the traditional worldview in art, the renewal of traditions. The article specifies the preconditions for the formation of the philosophy of modernism as a style of artistic worldview in the early twentieth century, which was accompanied by a radical change in worldviews in the direction of building a non-classical paradigm. It is established that in Ukraine graphic design was formed due to the development of engineering and technical environment of industrial regions of the East and mastering the national traditions of decorative and applied arts of the West of Ukraine. The basis of the model of Ukrainian graphic design is the "permanent intersection" of the deep values of Ukrainian culture in combination with the values and new trends of other cultures, including Western European. In shaping the style of modernism, Ukrainian artists adopted the general trends of European processes, complementing them with deep Ukrainian traditions. It is determined that the characteristic features of modernism are: 1) artistic aestheticization of the design environment, emphasis on its socio-entourage and attempts of designers to highlight socio-ontological outlines in society and in everyday life; 2) stylistics and artistic and aesthetic matrices of modernism. Based on the analysis of the features of modernism and avant-garde, their main differences are revealed. The classification of stylistic directions of graphic design of the first third of the XX century is carried out, among which art deco as a subtext of abstractionism and the prevailing style of the first third of the XX century on the territory of Ukraine are distinguished. The differences between Ukrainian art deco and European art deco are revealed. The analysis of samples of graphics of the Ukrainian art deco is carried out. It was found that the

art deco of the 1920s was characterized by elements of modernism (monumentality, decorativeness, limited character range), while the art deco of the 1930s was characterized by elements of futurism (elements of ethno ornamentation, asymmetry, dynamics, limited colors).

Key words: *historicism, innovation, modernism, avant-garde, abstractionism, art deco.*

Постановка проблеми. У порівнянні із західноєвропейськими країнами теоретичний базис графічного дизайну України почав формуватися лише в другій половині ХХ ст. На початку ХХ століття теоретичні основи дизайну були побудовані на радянській ідеології та поняттях художнього конструювання та технічної естетики (Яремчук, 2021). Як зазначає Даниленко (2006), «У мистецтвознавчій науці України бракує знань про особливості вітчизняного дизайну, які б виходили з порівняння його із загальносвітовими трансформаціями цієї сфери художньої діяльності. Крім того, не існує науково обґрунтованої моделі розвитку українського дизайну початку ХХІ ст.». У зв'язку з цим актуальною є проблематика формування теоретико-практичних засад графічного дизайну в Україні в першій третині ХХ століття. Проблема порушена у статті, полягає у виявленні стилістичних напрямків у графічному дизайні першої третини ХХ століття в Україні та Європі, виявленні відмінностей в ознаках стилю ар деко в Україні та Європі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Особливості стильових напрямків графічного дизайну першої третини ХХ століття відображені у працях Борисенко (2018), Гординський (1943), Даниленко (2006), Коваль (2014), Оборська (2009, 2020), Рижова (2008), Січинський (1943), Хіллер та Ескріт (2005), Хомзяк (2018), Шапаренко (2011), Яремчук (2021).

При цьому мало уваги приділено вивченню відмінностей та особливостей модернізму та авангардизму, зокрема стилю ар деко як пануючого для українського графічного дизайну початку ХХ ст. У статті Рижової (2008) розглядається процес історичної трансформації дизайнерської практики від класичних до постнекласичних форм, проводиться теоретичне моделювання вектору розвитку дизайну в контексті постмодерної соціокультурної ситуації, виділено основні концепції дизайну (модерн, модернізм, постмодернізм) за часовими періодами розвитку. У дисертаційному дослідженні Оборської (2009) вивчаються характерні ознаки синтезу мистецтв в європейському середовищі стилю модерн, європейська стилістика формотворення модерну синтетичного предметного середовища. Як зазначає автор, на межі ХХ – ХХІ століть зміна духовної парадигми суспільства зумовила критичне переосмислення художніх сти-

лів модерну, який органічно тяжів до синтезу мистецтв, чинив опір більшості станкових форм, став поштовхом для розвитку монументально-декоративних течій в дизайні. У монографії В. Даниленка [3] «Дизайн України у світовому контексті художньо-проектної культури» вивчаються окремі аспекти розвитку українського дизайну протягом ХХ ст. при синхронному зіставленні його головних компонентів з відповідниками в розвинутих країнах світу. Початок ХХ ст. сформував нові віяння у дизайні, пов'язані з новими формами в мистецтві: кубізмом, футуризмом, сюрреалізмом, експресіонізмом (Борисенко, 2018).

Вище зазначені особливості в дизайні на початку ХХ ст. потребують більш детального дослідження.

Мета статті полягала у вивченні відмінностей та особливостей модернізму та авангардизму як новаторських течій графічного дизайну, зокрема стилю ар деко як пануючого для українського графічного дизайну початку ХХ ст. та його порівняння з європейським стилем ар деко.

Виклад основного матеріалу. Перша третина ХХ століття в українському графічному дизайні, як і в європейському, характеризується поступовим переходом від традиціоналізму до новаторства, впровадження прогресивних ідей у роботах графічних дизайнерів, протилежних до традиційного світогляду у мистецтві, оновленні традицій. В цей період активно розвиваються стильові напрямки модернізму, сучасні для того часу художні тенденції, багатогранні течії, що поривають з традиціями мистецтва і вважають формальний експеримент основою свого творчого методу. Ці нові течії протиставляються академізму та традиційним творчим стилям. На початку ХХ століття розвиваються авангардистські новаторські течії, як крайній прояв модернізму, які ґрунтуються на новаторській філософсько-естетичній і політичній платформі. Синтез мистецтв став центром стильової програми і в Україні кінця ХІХ – початку ХХ ст. (Оборська, 2009).

У 1900-1930-х роках відбувається поступовий перехід від зображення речей до зображення відчуттів, які пов'язані з цими речами. Незважаючи на те, що новаторські напрямки суттєво вплинули на розвиток мистецтва, певні стилі модернізму, особливо авангардизму, виявились нежиттєздатними, через надмірну епатажність та інколи,

навіть, цинізм і зневажливість до традиційного мистецтва. Крім того, авангардизм у своєму розвитку постійно стикався з протилежним напрямком – повернення до традиції, що стало причиною відсутності популярності деяких стилів через неспроможність створення абсолютно нових творчих ідей.

У філософії дизайну використовують три терміни: модерн, модернізм і постмодернізм, виникнення яких пов'язано з історичними рамками:

1. Модерн – це культура мистецтва та дизайну кінця XIX – початку XX ст. (рубіж століть).

2. Модернізм – це культура першої половини XX ст. (з початку століття до 70-х рр.).

3. Постмодернізм – це культура другої половини XX ст. (із 70-х рр. до сьогодні) (Рижова, 2008).

Модернізм в дизайні – це неklasичний тип філософствування, що радикально дистанціюється від класичного плюрального моделювання світів і відрізняється ідеєю онтологічного плюралізму. Передумовами формування філософії модернізму є: 1) побудова комплексу ідей самодостатності людського розуму; 2) розвиток системи уявлень про креативну природу Розуму, з одного боку, і його історичну обмеженість – з іншого; 3) позитивістські ідеї, згідно яким людський розум за своєю природою контекстуальний і здатний трансформувати соціальну дійсність; 4) утвердження традиції художнього символізму, презумпція принципової відкритості системи світу; тенденція до інновацій та відмова від класичної ідеї передбачуваної гармонії, відмова від гуманістичного монізму; 5) відмова від ідеалів традицій; 6) ідея плюральності і конструктивності Розуму, що приводить до трансформації культури, та відповідно до потреби в новій художній мові; 7) ідея варіативності: багатоваріантність стає для модернізму типовим і атрибутивним параметром культури, в тому числі і дизайну (Рижова, 2008).

Мистецький модернізм як стиль художнього світосприйняття на початку XX ст. супроводжувався докорінною зміною світоглядних позицій в напрямку побудови неklasичної парадигми (Оборська, 2009).

Глобальною інновацією виступило розмивання старої раціоналістської парадигми, відомої як класичний раціоналізм (або модернізм, якщо йдеться про загальнокультурні процеси) (Даниленко, 2006). Переосмисленню світоглядних засад західноєвропейської культури зазначеної історичної доби сприяла філософська творчість А. Шопенгауера, Ф. Ніцше, З. Фрейда, К. Юнга, А. Бергсона, М. Гайдеггера, яка справила також вагомий вплив на професійну діяльність представників захід-

ноєвропейської та української мистецької еліт (Оборська, 2009; Оборська & Кравчук, 2020).

Однак, незважаючи на свою внутрішню суперечливість, модернізм подарував людству визначних постатей, які входять в історію світового мистецтва, зокрема П. Пікассо, А. Матісс, А. Модільяні, В. Кандинський, М. Шагал, С. Далі, Фріда Кало, Р. Тиртов та інших. Серед українських модерністів – К. Малевич, А. Кассандр, М. Бутович, Соня Делоне, П. Ковжун, Р. Лісовський, О. Кульчицька, В. Січинський та інші. Модернізм в дизайні – це певний художньо-естетичний, експресивний стиль [8]. В Європі різні напрямки модернізму в дизайнерському мистецтві почали розвиватися в кінці XIX – на початку XX ст., що вплинуло на українську культуру графічного дизайну початку XX ст.

В Україні графічний дизайн формувалася завдяки розвитку інженерно-технічного середовища промислових регіонів Сходу та завдяки опануванню національних традицій декоративно-ужиткового мистецтва Заходу України (Яремчук, 2021, с. 22). Починаючи із середини XIX ст. та на початку XX ст. в Україні закладено передумови розвитку дизайну завдяки появі великої промисловості в Донецько-Криворізькому регіоні (Даниленко, 2006). Тому основою моделі українського графічного дизайну є «перманентне перехрещення» глибинних цінностей української культури в поєднанні з цінностями та новими тенденціями інших культур (Яремчук, 2021, с. 22). У колі українських західних дизайнерів-професіоналів реалізовувалася переважно складова менталітету українського суспільства, яка брала початок від особливостей європейських суспільств та мала менше основ для реалізації. Для східних областей України характерно наслідування російсько-сибірського менталітету та його прояв у дизайні (Даниленко, 2006). Для прикладу, розвиток дизайну Галичини, зокрема архітектурно-мистецьких напрямів і європейських авангардних течій, мав безпосередній вплив на формування стилістичних пріоритетів та художньо-проектних параметрів дизайн-об'єктів. Візуально-графічна мова, комунікативні і формотворчі засоби відображали стиль модерн і його архітектурно-мистецькі течії: сецесію, український стиль, символізм, футуризм, кубізм, конструктивізм, ранній функціоналізм, реалізм, ар деко Борисенко (2018). На початку XX ст. в Галичині поширення стилю модерну стало основою для нового розуміння естетичних засад стилістичної єдності формотворчих засобів. У формотворенні стилю модерн українські архітектори та художники не лише

переймали загальні тенденції європейських процесів, але й вносили у західний світ свій український стиль, свою національну культуру.

На сьогоднішній день важко провести межу між модернізмом і авангардом, адже думки дослідників розбігаються, одні науковці вважають їх різними течіями, інші вважають авангардизм крайнім лівим відгалуженням модернізму. Для прикладу, Ригова (2008) стверджує про те, що модернізм сформувався під впливом авангарду та декадансу. Характерними рисами модернізму є: 1) художня естетизація дизайнерського середовища, акцент на його соціоантуражах та намагання дизайнерів виокремити соціо-онтологічні абрисы в соціумі та в побутовій повсякденності; 2) стилістика та художньо-естетичні матриці модерну, що урізноманітнювали себе в диференційних видах (жанрах) культури, мистецтва, дизайну, архітектури; мозаїки гротескності ліній, палітри, кольорів, що характеризувало модернізм його специфічним символізмом. Вплив на модернізм еволюції авангарду та декадансу, які апологетизували колізії розколотого соціуму, закликали до нової інтерпретації художниками феноменів соціальної дійсності, зумовлює появу великої кількості кардинальних напрямків в модернізмі – кубізм, експресіонізм, неокубізм, неоекспресіонізм, імажинізм, сюрреалізм, неосюрреалізм, футуризм, неофутуризм, поп-арт, шоу-суперромантизм (Ригова, 2008).

В цьому контексті важливим є визначення, які стилі першої третини ХХ століття відносяться до модернізму, а які до авангардизму, так як їх розмежування є нечітким і трактується довільно.

До модернізму відносяться: фовізм, експресіонізм, абстракціонізм з його напрямками (абстрактний експресіонізм, супрематизм, кубізм, конструктивізм) футуризм, дадаїзм, сюрреалізм, а також безліч дрібніших течій постмодернізму. На рисунку 1 наведено поступовий перехід від традиціоналізму до новаторства та стильові напрями історизму, новаторства та їх стилі першої третини ХХ століття.

Для розуміння різниці між модернізмом та авангардизмом потрібно порівняти їх ознаки (Таблиця 1). Модернізм не заперечує традиції, тоді як авангардизм відкидає минуле, не пов'язане з сучасністю, заперечуючи елементи культури. Модернізм сприяв оновленню засобів мистецтва та його перебудові, тоді як авангардизм призвів до оновлення самого мистецтва, докорінної зміни мистецької практики та суспільства, переоцінки духовних цінностей та внаслідок цього формування нового світосприйняття на основі нігілізму. Модернізм давав змогу митцям самовиражатися з поступовим переходом від традиції до модернізму, тоді як авангардизм різко заперечував традиції.

У 1920-і роки в Європі утвердився стиль ар деко (фр. art déco – дослівно «декоративне мистецтво»), який пов'язують із Міжнародною виставкою сучас-

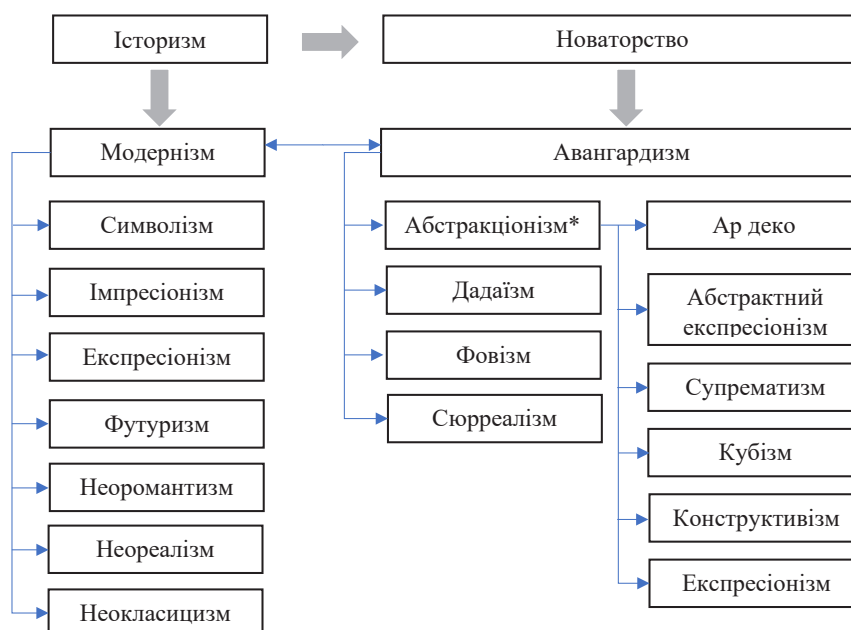


Рис. 1. Сильові напрямки мистецтва в дизайні першої третини ХХ століття

Джерело: складено автором на основі (Даниленко, 2006; Оборська, 2009; Ригова, 2008).

Таблиця 1

Порівняльна таблиця ознак модернізму та авангардизму за допомогою методу бінарної опозиції

| Модернізм | Авангардизм |
|---|--|
| 1. Естетичний бунт всередині мистецтва, що не заперечує традицію. | 1. Заперечення традиції, відкидання історизму, минуле не пов'язане з сучасним. |
| 2. Оновлення засобів мистецтва. | 2. Оновлення самого мистецтва. |
| 3. Перебудова мистецтва. | 3. Перебудова суспільства. |
| 4. Свобода самовираження. | 4. Нігілізм. |
| 5. Поступовий перехід від традиції до модернізму. | 5. Різкий відрив від традиції. |

Джерело: складено автором на основі (Борисенко, 2018; Даниленко, 2006; Риждова, 2008).

них декоративних і промислових мистецтв 1925-го року в Парижі. Ар деко представляв собою синтез модернізму і неокласицизму, арт нуво. Важливо зазначити, що становлення ар деко йшло шляхом взаємодії з такими художніми напрямками, як футуризм, конструктивізм, сюрреалізм, що надає його мові вельми цікаве і різноманітне звучання. В Україні стиль ар деко був пануючим стилем першої третини ХХ століття. Поява стилю ар деко не мала революційного характеру, характерним для ар деко є еkleктизм. Цей стиль об'єднав в собі безліч стильових течій, свої витоки він бере від історизму, але також запозичає багато від тогочасних новітніх стилів, таких як – кубізм, фовізм, футуризм та вбирає в себе традиції народного мистецтва різних країн. Це останній новий стиль, який свідомо орієнтований в минуле, проте одночасно прагне до нового. Ар деко можна назвати контрапунктом стилів.

Стиль ар деко знайшов яскраве відображення в мистецтві плаката. Відносно друкованої рекламної графіки традиційно виділяють наступні особливості стилю: лаконізм композиційних рішень, простота ліній, повнота кольору. Також образи, що з'явилися в плакатах, особливо відповідали відчуттям нової індустріальної епохи: літаки, автомобілі, кораблі, пейзажі. Такі французькі майстри, як Адольф Кассандр, Поль Колен, Жан Карлю, Шарль Лупо шляхом впровадження нових графічних прийомів розвивали цей стиль, роблячи його дуже виразним саме в галузі графічної творчості (Оборська & Кравчук, 2020, с. 904)

Ар деко балансує між традиціоналізмом та новаторством та вбирає в себе їх певні риси, в більшій чи меншій мірі, в різних випадках, схилившись більше в ту чи іншу сторону.

Ар деко виростає на тому ж ґрунті що і модернізм та неокласицизм, однак разом з тим його характеризує унікальне поєднання рис. Як і модернізм він вступає в союз з машиною, але його машинна естетика не мінімалістична і чисто функціональна. Ар деко опирається не на чистоту ліній, форм, об'єму, а скоріше на декоративність і стилізацію образу (Хіллер, 2005, с. 24).

Малевич (супрематизм, кубізм, кубофутуризм), М. Бутович (конструктивізм, експресіонізм, національний примітивізм) та Соня Делоне (кубізм, орфізм).

Авангардизм з його характерними стилями на території України почав більшою мірою проявлятися вже в воєнний період, як, наприклад, конструктивізм у воєнних агітаційних плакатах.

Окремо хочеться зазначити, що українське ар деко відрізняється від європейського. Для українського ар деко є притаманними риси модерну, що не можливо не побачити аналізуючи графіку того періоду, характерні риси українського ар деко – рослинні орнаменти, етно-мотиви, статичність, симетрія, що є характерними рисами модерну, також характерною є обмежена кольорова гамма. Однак в більш пізніший період, приблизно в 1930 роках, в роботах українських графіків, зокрема П. Ковжуна., В. Січинського прослідковуються риси футуризму – динаміка, асиметрія, проте вони все рівно проявлені менше ніж на зразках європейської графіки.

Українськими графіками, які працювали в стилі ар деко були: Г. Нарбут, від якого бере початок українське ар деко, та який започаткував нову графічну українську школу (Січинський, 1943, с. 59), його учень Р. Лісовський, П. Ковжун, В. Січинський, О. Кульчицька та інші. Футуризм П. Ковжуна далекий від безпредметних фантазій руху його сучасників (наприклад, італійських митців), який визначався яскравими, декоративно накладеними кольорами і неспокоєм композиції; за символізмом його промовляє й чітко виражений орнамент форм, їх сецесійність (Гординський, 1943, с. 21).

Для ар деко 1920-х років характерні елементи модерну (монументальність, декоративність, обмежена характерна гама), тоді як для ар деко 1930-х років – елементи футуризму (елементи етно орнаментики, асиметрія, динаміка, обмежена кольорова гамма).

Ар деко Європи більше тяжіє до авангардизму, зокрема до прийомів таких стилів, як футуризм,

кубізм, сюрреалізм. Характерними для даної графіки є динаміка, асиметрія, градієнт (що не зустрічається в зразках української графіки ар деко), багатша кольорова гамма, про що свідчать зразки графіки ар деко Європи француза Адольфа Жан-Марі Муруна, більш відомого під псевдонімом А. М. Кассандр завдяки плакату під назвою «Лісоруб», та іншим роботам, наприклад плакату «Свята Парижа». А. Кассандр черпав натхнення в кубізмі і сюрреалізмі, в роботах Пабло Пікассо і Макса Ернста. Для А. Кассандра дизайн рекламного плаката починався з тексту, і всі елементи зображення погоджувалися з ним. Стиль А. Кассандра, часто повний динаміки і руху, його композиційні і колірні рішення мали сильний вплив на розвиток європейського плакатного мистецтва ХХ століття (Оборська & Кравчук, 2020, с. 905).

Основними ознаками ілюстрацій А. Кассандра є монументальність форм, ширша кольорова гамма, порівняно з ар деко України, градієнт, асиметрія (переважно), динаміка, ілюстрації техніки та руху, елементи футуризму. Ілюстраціям в стилі ар деко А. Кассандра притаманні в цілому елементи футуризму.

Основними ознаками ілюстрацій польських графіків Львову є монументальність форм, ширша кольорова гамма (ніж в ар деко України), градієнт (ілюстрація з правого боку), асиметрія, динаміка, ілюстрації техніки та руху, елементи футуризму.

Ілюстраціям в стилі ар деко польських графіків також притаманні в цілому елементи футуризму.

За роки існування ар деко виробив власний характер, який протистояв прагматизму і культивував вишуканість: ар деко сполучав все, що подобалося його авторам – східну екзотику, нову техніку, дорогі матеріали, давнє і сучасне мистецтво, особливо кубізм. Для ар деко характерна ламана лінія, надається перевага багатокутникам та ступінчастим завершенням. У ар деко часто використовуються зображення тварин. Крім того, ар деко подобався вигляд новітньої техніки: машин або аеропланів. Художники ар деко обирали інтенсивні та контрастні кольори для графіки. Проіснувавши до початку Другої світової, плакат ар деко став яскравим виразником еволюційних тенденцій доби (Оборська & Кравчук, 2020).

Висновки. Отже, проаналізувавши стилістику плакатного мистецтва Європи початку ХХ століття, можна зробити висновок, що головною складовою плаката є прагнення до естетичності у графічному дизайні, активне використання елементів модерну, футуризму. В цьому і полягає художня цінність плакатів ар деко. Принципи створення рекламних плакатів, вироблені на рубежі ХІХ-ХХ століть, застосовуються і сьогодні. Колір і чіткість ліній як і раніше мають першорядне значення для сприйняття плаката «на ходу», а лаконічність і композиційна компактність залишаються найважливішими елементами сучасної реклами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борисенко О. М. Вияв архітектурно-мистецьких напрямків та авангардних течій у розвитку дизайну Галичини кінця ХІХ – початку ХХ століття. *Сучасна мистецька освіта: досвід, проблеми та перспективи*. 2018. С. 30.
2. Гординський С. Павло Ковжун. Краків; Львів: Українське видавництво, 1943. 67 с. URL: https://uartlib.org/downloads/Kovjun1943_uartlib.org.pdf (дата звернення 15.03.2022).
3. Даниленко В. Я. Дизайн України у світовому контексті художньо-проектної культури ХХ ст. (національний та глобалізаційний аспекти): автореф. дис. на зд. наук. ст. канд. Мистецтвознавства. Львів, 2006. URL: <http://www.disslib.org/dyzaipn-ukrayiny-u-svitovomu-konteksti-khudozhno-proektoyi-kultury-khkh-stolittja.html> (дата звернення 19.05.2022).
4. Коваленко О. О. Стиль ар деко або «бенкет під час чуми». *Всеукраїнська наукова конференція професорсько-викладацького складу і студентів ХДАДМ*. С. 154.
5. Коваль Н. С. Еволюція форми плаката як засобу графічної комунікації. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну*. Київ, 2014. №3. С.255-260.
6. Оборська С. В. Синтез мистецтв у предметному середовищі стилю модерн: автореф. дис. на зд. наук. ст. канд. мистецтвознавства. Київ, 2009. 22 с. URL: <http://elib.nakkkim.edu.ua/handle/123456789/3164> (дата звернення 19.05.2022).
7. Оборська С., Кравчук Ю. Особливості стилю ар деко в мистецтві європейського плакату першої половини ХХ століття. *InterConf*. 3(36). 2020. С. 903-906.
8. Риждова І. С. Актуальні проблеми дизайну у сучасному філософському дискурсі. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2008. Вип. 34. С. 108-120.
9. Січинський В. Юрій Нарбут, 1886-1920. Краків; Львів: Українське видавництво, 1943. 62 с.
10. Хіллер Б., Ескріт С. Стиль ар деко-мистецтво ХХІ століття. М.: Мистецтво – ХХІ ст., 2005. 240 с.
11. Хомзяк А. Художньо-образні особливості типографіки в дизайні поліграфічної продукції стилю Ар Деко. *Наукові записки ТНПУ імені Володимира Гнатюка. Серія: Мистецтвознавство*. 2018. №. 1. С. 298-307.
12. Шапаренко О. М. Трансформація репрезентації дизайн – об'єкта: друга половина ХХ–початок ХХІ століття. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. Вип. 1(4). 2011. С. 165-169.
13. Яремчук О. Г. Теоретичні напрямки дизайну України другої половини ХХ – початку ХХІ століття: дисертація на зд. наук. ст. канд. мистецтвознавства. Київ, 2021. 291 с.

REFERENCES

1. Borisenko O. M. Vvyav arkhitekturno-mystets'kykh napryamkiv ta avanhardnykh techiy u rozvytku dyzaynu Halychyny kintsya XIX – pochatku XX stolittya [Manifestation of architectural and artistic trends and avant-garde trends in the development of design in Galicia in the late nineteenth – early twentieth century]. Contemporary art education: experience, problems and prospects. 2018. S. 30. [in Ukrainian].
2. Gordynsky S. Paul Kovzhun. Krakow; Lviv: Ukrainian Publishing House, 1943. 67 p. URL: https://uartlib.org/downloads/Kovjun1943_uartlib.org.pdf (accessed 15.03.2022). [in Ukrainian].
3. Danylenko V. Ya. Dyzajn Ukrayiny u svitovomu konteksti khudozhn'o-proektnoyi kul'tury KHKH st. (natsional'nyy ta hlobalizatsiynyy aspekty): avtoref. dys. na zd. nauk. st. kand. Mystetstvoznavstva [Design of Ukraine in the world context of art and design culture of the twentieth century. (national and globalization aspects): author's ref. dis. on the building Science. Art. Cand. Art history]. Lviv, 2006. URL: <http://www.disslib.org/dyzajn-ukrayiny-u-svitovomu-konteksti-khudozhno-proektnoyi-kul'tury-khkh-stolittja.html> (accessed 19.05.2022). [in Ukrainian].
4. Kovalenko O. O. Styl' ar deko abo «benket pid chas chumy» [Art Deco style or "feast during the plague"]. All-Ukrainian scientific conference of faculty and students of KhDADM. S. 154. [in Ukrainian].
5. Koval N. S. Evolyutsiya formy plakata yak zasobu hrafichnoyi komunikatsiyi [Evolution of poster form as a means of graphic communication]. Bulletin of Kyiv National University of Technology and Design. Kyiv, 2014. №3. P.255-260. [in Ukrainian].
6. Oborskaya S. V. Syntez mystetstv u predmetnomu seredovyshchi stylyu modern: avtoref. dys. na zd. nauk. st. kand. mystetstvoznavstva [Synthesis of arts in the subject environment of Art Nouveau: author's ref. dis. on the building Science. Art. Cand. art history]. Kyiv, 2009. 22 p. URL: <http://elib.nakkkim.edu.ua/handle/123456789/3164> (accessed 19.05.2022). [in Ukrainian].
7. Oborska S., Kravchuk Y. Osoblyvosti stylyu ar deko v mystetstvi yevropeys'koho plakatu pershoi polovyny XX stolittya [Features of art deco style in the art of European poster of the first half of the twentieth century]. InterConf. 3 (36). 2020. S. 903-906. [in Ukrainian].
8. Ryzhova I. S. Aktual'ni problemy dyzaynu u suchasnomu filososfs'komu dyskursi [Actual problems of design in modern philosophical discourse]. Humanitarian Bulletin of Zaporizhia State Engineering Academy. 2008. Vip. 34. pp. 108-120. [in Ukrainian].
9. Sichinsky V., Yuri Narbut, 1886-1920 / Vladimir Sichinsky. Krakow; Lviv: Ukrainian Publishing House, 1943. 62 p. (Ukrainian art; issue 2). [in Ukrainian].
10. Hiller B., Escrit S. Styl' ar deko-mystetstvo XX stolittya [Style art deco art of the XXI century]. M. : Art – XXI century., 2005. 240 p. [in Ukrainian].
11. Khomzyak A. Khudozhn'o-obrazni osoblyvosti typohrafiky v dyzayni polihrafichnoyi produktsiyi stylyu Ar Deko [Artistic and figurative features of typography in the design of printed products of the Art Deco style]. Scientific notes of TNPU named after Volodymyr Hnatiuk. Series: Art History. 2018. №. 1. pp. 298-307. [in Ukrainian].
12. Shaparenko O. M. Transformatsiya reprezentatsiyi dyzaynu – ob'yekta: druha polovyna XX – pochatok XIX stolittya [Transformation of the representation of design - object: the second half of the XX-beginning of the XXI century]. Bulletin of the National Academy of Management of Culture and Arts. Vip. 1 (4). 2011. pp. 165-169. [in Ukrainian].
13. Yaremchuk O. G. Teoretychni napryamky dyzaynu Ukrayiny druhoyi polovyny XX – pochatku XXI stolittya [Theoretical directions of design of Ukraine in the second half of the XX – early XXI century]. The dissertation on zd. Science. Art. Cand. art history. Kyiv, 2021. 291 p. [in Ukrainian].
14. Yaremchuk O. H. Teoretychni napryamky dyzaynu Ukrayiny druhoyi polovyny KHKH – pochatku KHKHI stolittya. Dysertatsiya na zd. nauk. st. kand. mystetstvoznavstva. Kyiv, 2021. 291 s.